

Foto Photo: Pavel Štecha, asi 1980

Miroslav Masák – Karel Hubáček a další: obchodní středisko Ještěd v Liberci, 1968 – 1979, zbořeno 2009
Miroslav Masák – Karel Hubáček et al.: the Ještěd shopping centre in Liberec, 1968 – 1979, demolished 2009

OCHRANA PAMÁTEK POVÁLEČNÉ ARCHITEKTURY V ČESKÉ REPUBLICĚ

PROTECTION OF POST-WAR ARCHITECTURAL HERITAGE IN THE CZECH REPUBLIC

The first modernist buildings in the Czech Republic received landmark status as early as the 1960s. Theoretical arguments in favour of protection of such relatively recent structures were first formulated in the volume **Ochrana památek moderní architektury** [Protection of Landmarks of Modern Architecture] published in 1970 by the Brno art historians Václav Richter and Zdeněk Kudělka. It was their view that architectural monuments should not be regarded merely as historical documents, but as artworks in their own right. For such buildings as official Communist ideology could not regard as illustrating social progress – for example, “capitalist” private villas – this stress that Richter and Kudělka placed on artistic aspects helped protect them against ideology-based destruction or iconoclasm. Kudělka moreover believed that architects in the 20th century still addressed the same aesthetic problems as the architects of the past, such as the question of the relationship between architectural space and mass. This faith allowed him to overlook the differing historical circumstances of an architectural monument’s origin and expand the chronological boundary of when to start protecting landmarks up to the very present.

Richter’s and Kudělka arguments were made in favour of the monuments of Functionalism, thus largely confined to buildings more or less constructed before 1939. In the succeeding decades – even after the fall of Communist rule in 1989 – this boundary has not significantly changed. In Prague today, only about 12 post-war buildings have landmark protection, and the situation is hardly better in other Czech localities. As a result, many important architectural works from the 1950s up to the 1980s have been demolished outright or damaged through insensitive rebuilding. One particularly tragic episode is the destruction of the shopping centre Ještěd in Liberec (1968 – 1979), the work of architects Karel Hubáček and Miroslav Masák. Yet not even important buildings from the interwar period are altogether safe, as can be seen in the case of the Prague commercial building for Albert Habich (1927 – 1928) by architect Josef Havlíček.

Moreover, the actual historic preservation institutions in the Czech Republic have only the most tentative of positions. They now stand on the defensive, under pressure from moneyed interests and inclined more to side with the owners of even quite valuable buildings against the public good. And the debate on post-war architectural heritage displays its own ideological iconoclasm, if the polar opposite of the pre-1989 stance: often facing the question of why we should protect “Communist monstrosities.” Rhetoric of this type has often threatened the exceptional adaptation to the building of the former Czechoslovak Federal Assembly in Prague (1965 – 1972) from the team of Karel Prager – Jiří Albrecht – Jaroslav Kadeřábek.

Perhaps even more strikingly, in the face of the efforts by Richter and Kudělka to question the “landmark-boundary” between the past and the present, more recent theories have tried to revive the idea of the “worthiness of age” as central for architectural preservation. According to the book by Tomáš Hájek, **Zánik a vznik památkových péčí** [The Disappearance and Emergence of Historic Preservation] from 2005, the only buildings deserving of protection are those that have passed the purported “test” of a long interval of time. Preservation institutions, he argues, should not actively intervene in this testing period, but merely wait stoically.

Such fatalistic “architectural Darwinism” as expressed in Hájek’s standpoint would almost certainly lead to the destruction of many valuable buildings from the post-war era, which makes it altogether wrong. Yet equally, it is impossible to adhere completely to Richter and Kudělka’s admonition to focus entirely on the aesthetic value of a building and entirely disregard the historical context of its construction. For after all, it is the ability to represent their era that does increase the value of historic buildings. And the freedom brought about by 1989 has, among many other aspects, allowed us to debate historic preservation without any threat of political censorship – and to address the ill-conceived arguments of ideological iconoclasm. Post-war architectural works can unquestionably inform us of more

prof. PhDr.
ROSTISLAV ŠVÁCHA, PhD.
Ústav dějin umění AV ČR
Husova 4
110 00 Praha 1

than the mere propaganda of various Communist hierarchies.

To inspire us to join into the campaign for a better protection of the important works of post-war architecture, we could cite two highly important reasons.

First, there is the widespread dispersal of the important architectonic works of the 20th century, including those built after 1945, outside of the centres of historic towns. These are the buildings that form the environment of our everyday life. For the old monuments of the historic town centres, they are largely viewed on special occasions; the monuments of the modern era enrich our quotidian days. And they are deserving of protection precisely for their aesthetic role in our daily habits.

A second reason could be supplied by the reflections of Hannah Arendt in her works **The Human Condition** (*Vita activa*) from 1958 and

Between Past and Future from 1961. In her words, human life has no sense unless we make the attempt to break through our mortality. The ancient Greeks addressed the problem of breaking through mortality through the faith that humans gained eternal life or eternal glory through their public (political) acts. We moderns must in turn believe that a witness to our lives can be transmitted to future generations through our artistic and architectural works.

Yet at the same time, the permanence of these works must, in Arendt's view, be ensured, and this through a complex of measures that the philosopher termed "culture". We could equally term them "historic preservation". What reason do we have not to apply these measures to the monuments of the post-war age? What reason do we have to divest ourselves of the sense of the life lived by the generation of our own parents?

V ochraně památek moderní architektury se památková péče v českých zemích i na Slovensku octla v šedesátých letech 20. století v popředí evropského vývoje. Asi už během této šesté dekády – zmapované to přesně nemáme ^{1/} – získaly statut kulturních památek některé funkcionalistické stavby na území Prahy. Početný soubor moderních budov a památníků se na Slovensku dostal pod památkovou ochranu už v roce 1963 ^{2/}. V jiných evropských zemích, snad kromě Německé spolkové republiky, čekala moderní architektura na svou ochranu delší čas. Ve srovnání s jinými místy České republiky Praha pak už nikdy neztratila iniciativu.

O teoretickou základnu ochrany památek moderní architektury se naproti tomu více staralo Brno. Tam se stal podnětem k promýšlení péče o moderní památky smutný osud Zemanovy kavárny od Bohuslava Fuchse ^{3/} a žalostný stav vily Tugendhat od Ludwiga Miese van der Rohe, který v té době hrozil mezinárodním skandálem ^{4/}.

Soubor argumentů pro ochranu památek architektury 20. století přinesla brněnská konference Ochrana památek moderní architektury v březnu 1970 a na ní hlavně referáty historiků umění Václava Richtera a Zdeňka Kudělky.

Oba, Richter i Kudělka, vstoupili tehdy do polemiky s předsudkem, že stavba musí být

náležitě stará; že si toho musí hodně pamatovat, aby mohla získat statut památky. Mimochodem, jde o předsudek hluboce zakořeněný i dnes, v roce 2011. Oba brněnští historici umění si ho vykládali jako projev přeceňování historické hodnoty památky na úkor její hodnoty umělecké. Právě jen tuto uměleckou hodnotu považovali za směrodatnou a podstatnou. Historické nebo společenské vztahy, v nichž se kdysi památka zrodila, už podle Richtera dávno zanikly a odumřely. Uměleckou hodnotu si však památka podržela a dnes nás už oslovuje jen jako umělecký výtvar ^{5/}.

Takový přesun důrazu z historické hodnoty na uměleckou hodnotu Richter s Kudělkou provádějí hlavně proto, že důraz na historičnost podle nich preferuje u památky její stáří, ve smyslu „čím starší, tím lepší“, a to oba pokládali za nesprávné. Dělal to však také z toho důvodu, aby zbavili památku nebezpečí ideologické selekce. Richter se zabýval dějinami barokní architektury, na jejíž památky se u nás dlouho hledělo jako na památníky „temna“, a proto se podceňovala jejich hodnota. Kudělka se pak zúčastňoval zápasů o záchranu vily Tugendhat, na niž se doboví ideologové mohli snadno zadívat jako na památku po úpadkové buržoazii a vykořisťovatelském kapitalismu. Svou stať ilustrují snímkem funkcionalistického obchodního domu Alberta Habicha v Praze

z let 1927 – 1928, stavby objednané potomkem bohaté pražské patricijské rodiny, který se týmž ideologům mohl taktéž jevit jako kapitalistický vyřídudch a zahálčivý rentiér^{16/}. Když ale památky tohoto druhu vyjmeme z historických vztahů, které vedly k jejich vzniku, ony na nás začnou působit svou čistou uměleckou hodnotou a ideologická kritika už na ně nedosáhne – mysleli si zřejmě oba brněnští badatelé.

Musím k tomu dodat, že ani Richter, ani Kudělka nijak zvlášť nesympatizovali s tehdejšími politickým režimem. Jako historik moderní architektury se proto Zdeněk Kudělka vyhýbal tomu, aby při obhajobě památek funkcionalistické architektury přehodil ideologická znaménka a hájil je například jako projevy boje levicových avantgardních architektů za nový socialistický řád, protože se sám s politickým smýšlením těchto architektů neztotožňoval^{17/}. Uvedený Habichův dům v Praze, jeho progresivní architektonický koncept, bychom opravdu mohli interpretovat i jako dílo meziválečné architektonické levice – navrhl je totiž člen avantgardní skupiny Devětsil Josef Havlíček – a ono by za to v minulé době mohlo získat kladné body. Kudělka však vždy dával přednost tomu, vykládat dějiny moderní architektury spíše jako vývoj řešení abstraktních architektonických problémů^{18/}, a politiku nebo ideologii do toho nikdy příliš nepletl.

Důraz na architektonickou památku jako na umělecké dílo, nikoliv jako na doklad historie, Zdeňku Kudělkovi umožnil stírat rozdíly mezi historickou a moderní architekturou. Na relativně nové památky brněnský badatel hleděl jako na projevy řešení stejných uměleckých témat, jaké řešila architektura v minulosti^{19/}. Památkami – říká Kudělka v roce 1970 – se tak můžou stát i umělecká díla „nedávno vzniklá“: „*Horní hranice časového rozsahu památkového fondu by tedy měla být s naprostou samozřejmostí posunuta až k přítomnosti.*“^{10/}

Tyto teoretické argumenty by opravdu umožňovaly posunout hranici oficiální chráněnosti architektonických památek až do doby poválečné, ne-li současné. Richter i Kudělka je však pronesli ve prospěch památek funkcionalismu, tedy na obhajobu staveb vzniklých zhruba do roku 1939. Praxe prolašování staveb za památek se pak dlouho za tuto hranici neposunula. A ani pražské sympozium Praha 1860 – 1960 z října 1971

Zdroj Source: Josefa Havlíček – Karel Honzík: Stavby a plány, 1931

Josef Havlíček – Jaroslav Polívka: obchodní a kancelářský dům Alberta Habicha ve Štěpánské ulici v Praze, 1927 – 1928

Josef Havlíček – Jaroslav Polívka: the Albert Habich retail and office block in ul. Štěpánská in Prague, 1927 – 1928

Foto Photo: Rostislav Švácha

Dům Alberta Habicha
po přestavbě na
hotel v roce 2007

The Albert Habich building
after reconstruction
as a hotel in 2007

na tom nic nezměnilo, třebaže posun chráněnosti slibovalo ve svém názvu ^{11/}. Proces prohlášení moderních staveb za památky však aspoň v Praze pokračoval. Po Listopadové revoluci v roce 1989 jsme tak mohli získat naději, že se tento proces podaří dotáhnout do konce, ba že už nastává čas

k překročení hranice roku 1939 a k systematictější ochraně památek mladších.

Tyto naděje však polistopadová doba, bohužel, nesplnila. Mnoho významných staveb poválečného Československa se dosud kulturními památkami nestalo. Mnoho z nich, naopak, úplně zaniklo, přišli jsme o ně ^{12/}. Ba co víc, velice smutný osud polistopadová doba přichystala i pro nejpřednější stavby meziválečného funkcionalismu, jak o tom například svědčí dnešní stav Habichova domu od Josefa Havlíčka, barbarysky přestavěného v roce 2007 v pseudopostmodernistickém stylu ^{13/}. Místo progresu nastal v památkové ochraně české moderní architektury regres. Kdysi, kolem roku 1970, jsme pobývali v popředí tehdejší kulturní Evropy. Nyní jsme se octli na jejím chvostu.

Tento žalostný stav má mnoho příčin, ze kterých tu uvedu jen dvě nejdůležitější.

Zprvė, o všem dnes rozhodují velké peníze. „Peníze diktují“, jak to před patnácti lety vyjádřil spoluautor zaniklého obchodního centra Ještěd v Liberci Karel Hubáček ^{14/}. A jakási pomyslná strana velkých peněz zatlačila stranu obránců památek do defenzívy. Obránci památek jsou ti, kdo všude chtějí zřizovat „skanzeny“, slyšíme z různých stran skoro každodenně.

Zadruhé, nepodařilo se dosáhnout rovnováhy mezi oprávněnými zájmy vlastníků památek a stejně oprávněným zájmem veřejným. Důstojnost veřejného zájmu se z obecného povědomí vytrácí, zájmy vlastníků se jednostranně upřednostňují. Straně velkých peněz se navíc podařilo rozšířit v myslích vlastníků předsudek, že prohlášení stavby za památku přinese smrt vlastníkovým podnikatelským záměrům ^{15/}.

Na podporu nepříznivých tendencí v ochraně staveb moderní architektury se dokonce v roce 2005 vynořila teorie, která proti uvedeným názorům Václava Ríchtera a Zdeňka Kudělky znovu navrhuje zavést cenu stáří jako rozhodující kritérium památkové hodnoty. Obsahuje ji kniha Tomáše Hájka **Zánik a vznik památkových péčí**. Je to prý hlavně čas, jeho dostatečná, Tomášem Hájkem však velice nezřetelně stanovená délka, co rozhodne, jaká stavba v jeho prověřce obstojí a bude tedy hodna prohlášení za památku. „Přece jen může být ‚hodnota stáří‘ objektivním měřítkem toho, která stavba se má zachovat a která ne,“ tvrdí autor ^{16/}. Památková péče podle něj nesmí

do tohoto procesu testování stavby časem nijak zasahovat, může jen čekat a čekat...

Takový fatalistický darwinismus – popřípadě darwinistický fatalismus –, jaký najdeme vyjádřený v Hájkově knize, by se pro nás zřejmě neměl stát směrodatným návodem. Vedl by totiž k zániku mnoha staveb, jejichž památková hodnota je už dnes pro nás zcela zřejmá. Přišli bychom tak o možnost zachovat z určitého dnes už uzavřeného období dostatečně reprezentativní vzorek staveb – a o to nám přece musí jít^{17/}! Tvrdím prostě, že památkovou péčí v 21. století nelze zakládat na fatalismu.

Když to ale říkám, dovolím si zároveň nesouhlasit ani s pokusem Václava Richtera a Zdeňka Kudělký, zavést při ochraně památek moderní architektury jako rozhodující kritérium čistě jen hodnotu uměleckou.

Nepochybně šlo o pokus dobře míněný, oba tak chtěli památky ochránit před ideologickým obrazoborectvím. Já si však myslím, nebo v to aspoň doufám, že důvody k této strategii ochrany památek už pominuly. Slýcháme sice z mnoha stran otázky, proč máme chránit „socialistická monstra“, a můžeme z nich vyvodit, že ideologické obrazoborectví stále existuje^{18/}. Jen si přehodilo svá hodnotící znaménka. Když se však podíváme na vývoj po listopadové revoluci realisticky, ona nám nepřinesla pouze velké ztráty, ale i velkou svobodu, například svobodu vyvracet špatné ideologické argumenty ve volné, žádnou cenzurou netlumené diskuzi. Ve srovnání s rokem 1970 se tak postavení památkové péče zlepšilo. A záleží jen na nás, jak těchto nových možností využijeme.

Péče o uměleckou hodnotu památky se mi zdá být v pořádku, v tom ohledu se od Richterových a Kudělkových názorů nemusíme odklánět. Památce však podle mého soudu neuškodí, budeme-li se více zajímat i o její historickou stránku; o historické okolnosti jejího zrodu. Vypovídací hodnota památky se tak jenom umocní. Když například důkladněji vysvětlíme, jaké důvody vedly k dostavbě budovy Federálního shromáždění v Praze od týmu Karla Pragera^{19/}, toto vynikající architektonické dílo se nám přestane jevit jen jako „socialistické monstrum“ z Husákových dob. Takové rozšíření zájmu o historické okolnosti vzniku památky bude ostatně odpovídat i aktuálním směrům v dnešních dějinách umění, které si

kladou co nejpodrobnější poznání historického kontextu u těch či oněch uměleckých děl za svůj program.

Musíme však dobře vědět, proč to všechno chceme podniknout. Pokusím se nastínit dva důvody pro takové úsilí.

Zprvé, věřím tomu, že styk s dobrou architekturou dokáže každého aspoň trochu vnímavého člověka obohatit, okrášlit jeho život. Styk s dobrou architekturou vzdálenější minulosti vyhledáváme hlavně v historických centrech našich měst, a to spíše ve svátek. Stará architektura tak okrášluje naše sváteční dny.

Architektura novějšího data, z 20. století, se naproti tomu rozptýlila po mnohem širším území. Najdeme ji tam, kde se odehrává náš všední každodenní život, na vzdálenějších místech města. Architektura moderní, včetně poválečné, tak dokáže obohatit naši každodennost. A v zájmu okrášlení naší každodennosti bychom ji také měli chránit.

Následuje argument druhý, asi hlubší, protože se týká lidské smrtelnosti a nesmrtelnosti. Těmito tématy se v padesátých a šedesátých letech 20. století zabývala německo-americká filozofka Hannah Arendtová, například v knihách **Vita activa** nebo **Mezi minulostí a budoucností**. Kladla si v nich otázku, jakými způsoby zkoušeli lidé v dějinách prolamovat svou smrtelnost, „znesmrtelňovat se“. Antičtí Řekové například věřili, že jim nesmrtelnost zajistí trvalá sláva jejich politických činů. Křesťané řešili tento problém vírou ve věčný život po smrti. Život lidí moderních pak podle Arendtové dostane smysl, podaří-li se jim podat o něm trvalé svědectví v uměleckých dílech^{20/}. K nim můžeme dobře započítat také architekturu.

O toto svědectví se však musí pečovat, jinak zanikne a stopa po nás se tak vytratí. Nejen tvůrci těchto svědectví^{21/}, těchto uměleckých nebo architektonických děl, ale i my sami si tak zajišťujeme nesmrtelnost. Musíme proto pro jejich trvalý život provádět náležitá opatření, kterým Hannah Arendtová říká „kultura“ a my jim můžeme říkat památková péče.

Snad si tu můžeme položit otázku, zda v našich dějinách existují období, jejichž díla nemají na trvalý život náležitý nárok. Jsme to však zrovna my, kdo má právo o tom rozhodovat? A mělo by k nim patřit období po druhé světové válce?

Já myslím, že by nemělo.

Karel Prager – Jiří Albrecht – Jaroslav Kadeřábek: dostavba
budovy Federálního shromáždění v Praze, 1965 – 1972

Karel Prager – Jiří Albrecht – Jaroslav Kadeřábek:
addition to the building of the former Czechoslovak
Federal Assembly in Prague, 1965 – 1972

Foto Photo: Rostislav Švácha, 2004

POZNÁMKY NOTES

¹ KRATOCHVÍL, Petr: Filozoficko-historický pohled na blízkou minulost. In: DOLEJŠ, Petr: *Obnova památek Praha 2011. Co s architekturou 60. a 70. let 20. století?* Praha 2011, s. 5 – 8, zveřejnil informaci, že řada památek pražské architektury meziválečné doby získala statut kulturní památky už v roce 1958. Kolegovi Lukáši Beranovi vděčím za upozornění, že jde o informaci nepřesnou. První památky pražského funkcionalismu – například Francouzské školy od Jana Gillara z let 1932 – 1934 – se octly pod ochranou státní památkové péče až v roce 1964. V dobovém evropském památkářství šlo přesto o akt velmi raný a ojedinělý: stálo by však za to prozkoumat proces prohlašování staveb z první poloviny 20. století za památky podrobněji a s větší znalostí kulturního a politického kontextu těchto počínů. V tomtéž sborníku *Obnova památek Praha 2011* uveřejnili důležité texty i další kolegové. Srovnej BENEŠ, Ondřej – ŠEVČÍK, Oldřich: Česká architektura šedesátých let, její místo v kontextu vývoje české a evropské architektury a význam diskuse o těchto stavbách. s. 19 – 22; VORLÍK, Petr: Možnosti a limity péče o architekturu šedesátých let – na pozadí příkladu poválečné dostavby areálu ČVUT v Praze-Dejvicích. s. 29 – 35; FRAGNER, Benjamin: Ještěd od evidence hodnot k jejich respektování. s. 36 – 40; BERAN, Lukáš: Ochrana památek pozdní moderny v Německu – příklad Olympijského areálu v Mnichově. s. 41 – 45; nebo KŘÍŽEK, Jiří: Poučení z krizového vývoje – poznámky k ochraně nejmladších památek. s. 60 – 63. Viz též poznámky 17 – 19 této stati.

² Srovnej MORAVČÍKOVÁ, Henrieta: Vývoj názorů na obnovu architektury moderného hnutí: případ Slovensko. *Architektúra & urbanizmus* 44, 2010, 3 – 4, s. 180 – 199. Dvojčíslo 3 – 4 této revue z roku 2010 přináší více pozoruhodných statí na naše téma. Viz i DULLA, Matúš: Typológia objektov modernej architektúry z hľadiska zachovania ich pamiatkových hodnôt pri zateplovaní, s. 200 – 215, ANDRÁŠIOVÁ, Katarína: *Obnova modernej architektúry vo vnímaní dnešných architektov*, s. 294 – 309; dále viz přehled situace ve Slovinsku: HRAUSKY, Andrej: *Modernism Becoming Heritage*, s. 228 – 241; výklad známého holandského architekta o rekonstrukci budovy HUF z padesátých let 20. století v Rotterdamu, DE JONGE, Wessel: *The HUF Building in Rotterdam (1953 – 2009): A second lease of life for a post-war gem*, s. 250 – 261, nebo pozoruhodnou úvahu o architektu-

ře poválečných koupališť LEWI, Hannah – PHILLIPS, Christine: *The Modern Pool as a New Civic Space*, s. 262 – 273.

³ Tuto první funkcionalistickou stavbu v Brně z roku 1926 zničila demolice v roce 1965, údajně v zájmu úpravy okolí nově postaveného Janáčkova divadla. V roce 1995 ji místní nadšenci znovu postavili, avšak na jiném pozemku.

⁴ KALIVODA, František: *Otázka brněnské vily Tugendhat je vyřešena*. *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 235 – 241.

⁵ RICHTER, Václav: Co je ochrana umění. In: GRABMÜLLER, Jiří (ed.): *Ochrana památek moderní architektury: Sborník referátů přednesených na celostátní vědecké konferenci v Brně, Březen 1970, Brno 1972*, s. 8 – 10. Viz též RICHTER, Václav: *Heinrich Gerhard Franz, Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen* (recenze). *Umění XII*, 1964, s. 313 – 322 a RICHTER, Václav: *Památka a péče*. Praha 1993.

⁶ Tady by jistě stálo za to zjistit, proč se v československé památkové péči po roce 1948 taková ideologická selekce památek neprosadila.

⁷ Když musel, vykládal Zdeněk Kudělka proces formování moderní architektury z pozic novohumanismu, jako projev úsilí moderních architektů o všeobecné zlepšení podmínek bydlení. Takovou strategii vyčteme z obou jeho nejdůležitějších knih o architektuře 20. století, z monografie Bohuslava Fuchse (Praha 1966) a z knihy *Brněnská architektura 1919 – 1928* (Brno 1970).

⁸ Konkrétně mu šlo o sledování vývoje vzájemných vztahů architektonického prostoru a hmoty.

⁹ Viz poznámku 8.

¹⁰ KUDĚLKA, Zdeněk: *Moderní architektura a teorie památkové péče*. In: GRABMÜLLER, Jiří (ed.): *Ochrana památek moderní architektury. Sborník referátů přednesených na celostátní vědecké konferenci v Brně, Březen 1970, Brno 1972*, s. 31 – 34.

¹¹ Referáty z tohoto symposia otiskl sborník *Staletá Praha VII, 1975*. V ilustracích tohoto sborníku převládají stavby z období historismu, moderny a funkcionalismu.

Přesto mezi nimi najdeme snímky tří budov poválečných: plaveckého bazénu v Podolí od Richarda Podzemného, ústavu Makromolekulární chemie na Petřínách od Karla Pragera a rektorátu Karlovy univerzity na Ovocném trhu od Jaroslava Fragnera.

¹² Epizody z bojů o ochranu památek poválečné architektury v České republice přináší tyto stati a publikace ŠVÁCHA, Rostislav: Přežije brusel? In: GORYCZKOVÁ, Nada (ed.): Péče o památky moderní architektury. Sborník příspěvků, Ostrava 1999, s. 3 – 5. ŠVÁCHA, Rostislav: Průkopnická rekonstrukce průkopnické stavby, Stavba X, 2003, č. 1, s. 50. ŠVÁCHA, Rostislav: Ochrana architektury 20. století. Za starou Prahu XXXV (VI), 2005, č. 3, s. 50 – 52. ŠVÁCHA, Rostislav: Tři dobré rehabilitace poválečné architektury. Zprávy památkové péče LXV, 2005, č. 5, s. 393 – 396. VORLÍK, Petr – FRAGNER, Benjamin – BERAN, Lukáš: Ještěd/evidence hodnot poválečné architektury. Praha 2010. – Viz i poznámku 1.

¹³ Srovnej ŠVÁCHA, Rostislav: Kněžínkovská památková péče. Právo XVIII, č. 231, 2. 10. 2008, příloha Salon č. 588, s. 3.

¹⁴ ŠVÁCHA, Rostislav: Karel Hubáček. Praha 1996, s. 47.

¹⁵ Markantní příklady šíření tohoto mylného názoru představují stati LUKEŠE, Zdeňka: Aby se z Máje nestal skanzen. Mladá fronta Dnes, 1. 11. 2006, s. C8 a PŠE-NIČKY, Jiřího: Památkáři v Májí, peníze v háji. Euro č. 45, 6. 11. 2006, s. 60 – 61.

¹⁶ HÁJEK, Tomáš: Zánik a vznik památkových péčí. Filozofie památkové péče, Praha 2005, s. 49.

¹⁷ O potřebě registrace nejvýznamnějších památek poválečné architektury na Slovensku v souvislosti s aktivitami mezinárodní organizace DOCOMOMO několikrát promluvil Matuš Dulla. Srovnej například DULLA, Matuš: Sú to vôbec pamiatky? Architektonické pamiatky 60. rokov na Slovensku a problémy ich udržania. In: DOLEJŠ, Petr: Obnova památek Praha 2011. Co s architekturou 60. a 70. let 20. století? Praha 2011, s. 23 – 28.

¹⁸ Pěknou zprávu o projevech ideologického obrazoborectví směřujícího proti památkám poválečné architektury na Slovensku podala na nedávném kolokviu o dějinách Sialu v Liberci (24. – 25. 2. 2011) Henrieta Mo-

ravčíková. Pravicově smýšlející slovenští architekti a intelektuálové prý dnes mluví o důležitých stavbách z padesátých až osmdesátých let 20. století na slovenském území jako o „hniječích a páchnoucích monumentech minulého režimu“. Viz k tomu MORAVČÍKOVÁ, Henrieta: Monumentality in Slovak architecture of the 1960s and 1970s: authoritarian, national, great and abstract. The Journal of Architecture Vol. 14, 2009, No. 1, p. 45 – 65. Na sympoziu Obnova památek 2011. Co s architekturou 60. a 70. let 20. století? které v Praze 22. 3. 2011 uspořádali Národní památkový ústav a Studio Axis, vzpomínal Martin Strakoš na situaci, že když před časem prosazoval památkovou ochranu staveb ve stylu socialistického realismu v Ostravě-Porubě, oponenti tohoto záměru ho začali podezírat ze sympatií ke stalinismu. Viz i STRAKOŠ, Martin: Pozdnímu modernismu na stopě. In: DOLEJŠ, Petr: Obnova památek Praha 2011. Co s architekturou 60. a 70. let 20. století? Praha 2011, s. 9 – 18.

¹⁹ Na tomtéž pražském sympoziu Obnova památek 2011 o tom promluvil dnešní ředitel Národního technického muzea v Praze Karel Ksandr. Reagoval při tom na bizarní nápad dnešního pražského primátora, Pragerovu dostavbu Federálního shromáždění zbourat. K tomu viz například ŠVEC, Pavel: Federální shromáždění pryč, překvapil Svoboda. Mladá fronta Dnes, 5. 3. 2011, s. B1 – 2.

²⁰ „Všechno, co za svou existenci vděčí lidem, jako jsou jejich díla, skutky a slova, podléhá zkáze, jakoby nakaženo smrtelností svých původců. Kdyby však tito smrtelníci dokázali obdařit svá díla, skutky a slova nějakou trvalostí a zastavit zkázu, jež jim hrozí, jejich výtvořby by mohly přinejmenším do určité míry nalézt domov i ve světě, který nepomíjí, a tak by i sami smrtelníci našli své místo v kosmu, kde vše kromě člověka je nesmrtelné.“ ARENDOVÁ, Hannah: Mezi minulostí a budoucností: Osm cvičení v politickém myšlení. Praha 2002, s. 43, přeložili Martin Palouš a Tomáš Suchomel. Viz i tamtéž, s. 70: „Pro nás, kteří jsme si zvykli chápat ideu nesmrtelnosti jen v podobě trvalé působivosti uměleckých děl“ (...), nebo s. 176: (...) „a proto náš zájem o umělce se ani tak netýká jeho subjektivního individualismu, jako spíše toho, že je koneckonců autentickým producentem i oněch předmětů, jež každá civilizace zachovává jako svou kvintesenci a přetrvávající svědectví ducha, který ji oživoval“. Lze k tomu dodat, že projevy víry, že umělecké nebo stavební dílo podá budoucím dobám trvalé svědectví o svých původcích, máme mno-

hokrát doložené v několika posledních stoletích. Viz například výroky knížete Karla Eusebia z Liechtensteina z jeho teoretického díla *Werk von der Architektur* z druhé třetiny 17. století: „Neboť toto je jedinou a nejvyšší příčinou vznešených a nádherných budov, nesmrtelné jméno a sláva a věčná památka, takto je stavbou zachována.“ Viz PAVLÍČKOVÁ, Radmila: *Sídla olomouckých biskupů*. Mecenáš a stavebník Karel z Liechtensteinu-Castelkorna 1664 – 1695. Olomouc 2001, s. 15.

21 Hannah Arendtová klade velký důraz na mínění, že dílo nepodá trvalé svědectví jen o svém tvůrci, jak je to ostatně patrné i z citátů v předchozí poznámce. „Sám sebe“ chce podle jejího soudu vyjádřit jenom šarlatán: „Každý umělec, ať už je to malíř nebo sochař, básník nebo skladatel, vytváří věci světa a zvěčňování, které je jeho vlastním úkolem, nemá nic společného s velmi problematickou, v každém případě však zcela neumeleckou praxí sebevyjadřování.“ Srovnej ARENDTOVÁ, Hannah: *Vita activa neboli O činném životě*. Praha 2007, s. 413, překlad Václava Němce.